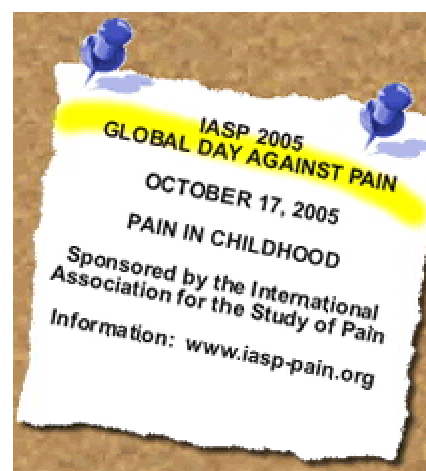

WORLD FEDERATION FOR MENTAL HEALTH

**OBILJEŽAVANJE
SVJETSKOG DANA MENTALNOG ZDRAVLJA,
SVJETSKOG DANA BORBE PROTIV BOLI
I
EUROPSKOG TJEDNA BORBE PROTIV BOLI
(OSIJEK, 7-23. 10. 2005.)**

Izvješće uredila: mr.sc. Marijana Braš, dr.med.
Osijek, studeni 2005.

ORGANIZATORI:

HRVATSKO DRUŠTVO ZA LIJEČENJE BOLI HLZ

**MEDICINSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTA «J.J. STROSSMAYER» U OSIJEKU
KLINIČKA BOLNICA OSIJEK
POGLAVARSTVO GRADA OSIJEKA
POGLAVARSTVO OSJEČKO-BARANJSKE ŽUPANIJE
HRVATSKA KOMORA MEDICINSKIH SESTARA
UDRUGA PRIJATELJA HOSPICIJA OSIJEK 1998
MEDIUS-UDRUGA ZA LJUDSKA PRAVA U MEDICINI I ZDRAVSTVU
MARIMO – UDRUGA ZA PROMICANJE DUŠEVNOG ZDRAVLJA
KOORDINACIJA UDRUGA IZ DOMOVINSKOG RATA, OSIJEK**

MEDIJSKI POKROVITELJ: GLAS SLAVONIJE

UVOD

Unazad nekoliko godina, u Osijeku je bilo niz zapaženih aktivnosti stručnjaka, predstavnika nevladinih udruga, medija i samih pacijenata usmjerenih prema smanjenju predrasuda prema mentalnim poremećajima te naglašavanju međupovezanosti duše i tijela u zdravlju i bolesti.

Budući da je Svjetska federacija za mentalno zdravlje (World Federation for Mental Health) 2004. godinu posvetila upravo međuodnosu psihičkog i tjelesnog u prevenciji, dijagnostici i liječenju bolesti, a u sklopu holističkog pristupa pacijentu, te da su brojne aktivnosti u Europi i svijetu bile posvećene obilježavanju Globalnog dana protiv boli i Europskog tjedna protiv boli, u Osijeku su se tijekom prošle godine povezali stručnjaci, predstavnici vlasti, civilnog društva i medija u zajedničko promicanje povezanosti duše i tijela u liječenju bolesnika s kroničnom boli, s naglaskom da je liječenje kronične boli izrazito važno ljudsko pravo. U tom je kontekstu važno naglasiti da su još 2003. godine Hrvatsko društvo za liječenje boli HLZ, Udruga prijatelja hospicija 1998 i Centar za prava pacijenata Osijek donijeli Osječku deklaraciju o pravima pacijenata s kroničnom boli, kao najbolji primjer partnerskog odnosa struke i pacijenata.

vrijeme i
vječnost

O čije je poznato da se život ne može kupiti ni se smrti da podmiriti. Etnina, prije ili kasnije, svi bez razlike: bogati i siromašni, školovani i nepismeni, društveno privilegijani i socijalno marginalizirani, vjernici i nevjernici. Čovjek je bolestan na smrt tekao je najpametniji. Danas svih vremena, mudroslov Soren Kierkegaard. Pred zagonekom nezbihe smrti svi smo izjednačeni. To je tako dobro i jedino pravedno. Sloga je štedice uvijek dolazeći smrti pravo i jedino pravilno pitanje kako smisljeno živjeti i kako dostojanstveno umrijeti. Jer u stilu odgovorna življenja i načina umiranja ipak, na žalost, nismo svi jednaki. Sig u mnogo čemu ovisi o našoj naravi i odgoju, o svijesti i savjesti, o obitelji i društvenoj zajednici, pa sve više i o medicini kao pomoćnici i pružatelji kvalitete življenja i dostojanstvenog umiranja.

Osijek i Europa protiv boli

Stoga sam se obradovao pozivu da nešto kažem na jučerašnjem skupu Europe i Osijek protiv boli, na kojem je svečano predstavljena Osječka deklaracija o pravima bolesnika s kroničnom boli. Rekao sam da se ponosim kao Osječanin i kao Europski građanin što je Osječka deklaracija usvojena i stavljena u službu svih naroda i svih glasova za dobroćudnost. Pomoćnik je kao član Rotary kluba koji je od samih početaka, između os-

Prava bolesnika - ljudska prava

Piše: Peter KUZMIĆ

Prava bolesnika nadasve su i eminentno ljudska prava pa je stoga etički imperativ ljudske zajednice općenito, a medicine posebice da svakoj osobi omogući da optimalno živi i dostojanstveno umre

taih plemeničkih, kulturnih i obrazovnih inicijativa, prepoznati i podržati osječke projekte paliativne medicine, kao dalekosežno značenje i konkretnu dobrotvornost Udruge prijatelja hospicija koje vodi naša vizionarka i humanistica, liječnica, Mira Fingler. Ova uporna i neumorna gospođa velikog srca i prekrasnog osmjeha, autentične humanosti i retorike andarenosti. Osijek je stavila na zajednički karti pažljivoj medicini. To što osim rotarijance prepoznati i druga kao, recimo, Medius, Centar za prava pacijenata,

kojemu je na čelu isto tako plemenito motivirana dr. Marijana Bras. A ponajviše lo prepoznaju te osobno blagovomno spoznaju brojni pacijenti kojima je, u ambulantni dr. Fingler s ublažena boli i vraćeno bolesničko dostojanstvo. Dr. Fingler tom je prigodom liječničko-sudružnički i teološki ispravno parafrazirala Ivana Pavla Velikog kako je ukloniti i (li)ublažiti bol zapravo božansko djelo, a dr. Bras je ukazala na nužnost da se dosad uglavnom paternalistički odnos liječnika prema pacijentu, u skladu s najboljim svjetskim kreacijama i iskustvima, transformira u partnerski odnos. Osječka deklaracija i izoran rad navedenih udruga pravi su korak u tom na-dasve poželjnom smjeru. Deklaracija počinje rečenicom: "Smatramo da je pravo na život bez boli pravo svakog bolesnika." Zatim slijedi kratka specifikacija osam temeljnih prava svakog bolesnika s kojima treba upoznati sve građane, jer smo svi (potencijalni) bolesnici, a koja svi zdravstveni radnici trebaju stručnog odgovornog i praktično poštovati. Važno je naglasiti da je Osječka deklaracija donesena u skladu s Europskom deklaracijom o kroničnoj boli te pravednom i odgovornom odnosom zdravlja. Dana hospicija i paliativne medicine, Globalnog dana boli kod djece i Europskog tjedna protiv boli u starijoj životnoj dobi - djela sveobuhvatnog obilježavanja i promicanja važnosti zdravlja općenito i ublažavanja kronične boli konkretno

a sve to pod pokroviteljstvom Svjetske zdravstvene organizacije (WHO).

Za optimalan život i dostojanstvenu smrt

Nema teksta bez konteksta. Najtemeljniji i najširi kontekst Osječke deklaracije je Opća deklaracija o ljudskim pravima koju su Ujedinjeni narodi proglasili 10. prosinca 1948. godine. Iako ona nema zakonske snage (tako je to s deklaracijama nasuprot resolucijama i kaznenim odredbama), pa se na žalost prerijeko sudi onima koji je krše, ipak su njezin sadržaj i duh prepoznati i ugrađeni u sve temeljne dokumente i pravila ponašanja demokratskih i civiliziranih država, naroda i ustanova. Ona već u svom uvodu upućuje na "rođeno dostojanstvo" i "jednaka prava" svih ljudi, što u ovom našem užem kontekstu znači dostojanstvo i prava svih bolesnika. Članak 1. to sažeto potvrdjuje i podcrtava: "Svi su ljudi rođeni slobodnima i jednakima, u dostojanstvu i pravima. Obdareni su razumom i savješću te su dužni jedni druge susretati u duhu bratstva. (iseširina!- nap. PK). "U tom duhu i nakani treba podržavati i osječki skup protiv boli i njegovu deklaraciju. Jer prava bolesnika nadasve su i eminentno ljudska prava, pa je stoga etički imperativ ljudske zajednice općenito, a medicine posebice da svakoj osobi omogućiti da optimalno živi i dostojanstveno umre.

Obzirom na izvrsnu suradnju pokazanu tijekom prošle godine, u Osijeku smo se i ove godine odlučili zajednički obilježiti ove važne datume, u cilju daljnjeg promicanja važnosti multidisciplinarnog pristupa u liječenju bolesnika s kroničnom boli, u cilju prepoznavanja i liječenja svih komponenata kronične boli (tjelesne, emocionalne, socijalne i duhovne).

Budući da je Globalni dan protiv boli bio posvećen boli u djetinjstvu, Europski tjedan protiv boli liječenju boli u starijoj dobi, te da je Svjetski dan mentalnog zdravlja ove godine bio posvećen mentalnom zdravlju u svim životnim razdobljima, posvetili smo obzirom na isprepletenost tema naše aktivnosti promicanju mentalnog zdravlja i liječenja kronične boli u svim životnim razdobljima, od djetinjstva do starosti.

U aktivnostima koje su trajale i više od dva tjedna ravnopravno su sudjelovale udruge građana, zdravstveni profesionalci, mediji i šira javnost, koje ćemo ukratko predstaviti u prikazu koji slijedi.

PROMOTIVNE AKTIVNOSTI ZA ŠIRU JAVNOST Trg Slobode, Osijek, 7. 10. 2005.

U petak, 7. listopada 2005, u prijedodnevnom satima, na Trgu Slobode u Osijeku postavljeni su štandovi sa promotivnim materijalima i dokumentacijom o kroničnoj boli kao javnozdravstvenom problemu, mogućnostima liječenja boli, kao i promotivni materijali Hrvatskog društva za liječenje boli HLZ-a, te materijali o Globalnom danu protiv boli i Europskom tjednu protiv boli EFIC-a i IASP-a.

Na štandovima je također bila postavljena izložba uradaka vlastitih radionica nevladinih druga i Psihijatrijske klinike u Osijeku. Liječnici, medicinske sestre, volonteri druga i pacijenti zajedno su odgovarali na brojna pitanja građana, neprestano naglašavajući važnost prepoznavanja odnosa duše i tijela u zdravlju i bolesti, te potrebe smanjenja stigme prema mentalnim poremećajima.

Medijski pokrovitelj ovih aktivnosti bio je „Glas Slavonije“.

PRVI KONGRES INTERNISTIČKE ONKOLOGIJE
Osijek, 7. listopada 2005.

Na spomenutom kongresu dr. Mira Fingler je održala predavanje s naslovom «Moderno liječenje karcinomske boli».

MINI-SIMPOZIJ
«MENTALNO ZDRAVLJE I KRONIČNA BOL KROZ SVA ŽIVOTNA DOBA»
Dječje kazalište Osijek, 10. listopada 2005.

Na sam Svjetski dan mentalnog zdravlja, 10. listopada 2004. godine, održan je mini-simpozij u Dječjem kazalištu u Osijeku, pod nazivom „Mentalno zdravlje kroz sva životna doba“.

Posebno naglašavamo da je osim zdravstvenih djelatnika, predstavnika lokalne vlasti i udruga iz naše županije, na ovom simpoziju sudjelovalo i stotinjak medicinskih sestara iz cijele Hrvatske, koje su bile zainteresirane da sudjeluju u našim aktivnostima u Osijeku. Prije samog simpozija, spomenuti su gosti posjetili Dom zdravlja i Katedralu u Đakovu, te bili gosti KB Osijek.

Na simpoziju je sudjelovalo ukupno oko 400 sudionika, a predavanja su bila usmjerena prepoznavanju međuovisnosti duše i tijela u svim životnim razdobljima, s naglaskom na kroničnu bol.

Predavači:

Teme:

dr. Jelena Anđelić Mirjana Valašek, prof.	Nema zdravlja bez mentalnog zdravlja	Udruga " Marimo"
Edita Lemal, prof. defektolog	Mentalno zdravlje osoba sa invaliditetom	Centar za odgoj i obrazovanje "Ivan Štark"
dr. Mira Fingler	Kronična bol kao javnozdravstveni problem	Ambulanta za bol KBO
dr. Marijana Braš	Mentalno zdravlje u srednjoj životnoj dobi	Psihijatrijska klinika KBO
mr. sc. Nada Prlić, prof., mentor	Briga o mentalnom zdravlju starije životne dobi	Studenti Studija sestrinstva Osijek
Ana Diklić, novinar	Što nas medicinske sestre mogu naučiti?	Glas Slavonije

**TEČAJ TRAJNOG USAVRŠAVANJA IZ PEDIJATRIJE
«BOL U DJEČJOJ DOBI»,
Osijek 14-15. listopada 2005.**

Redoviti godišnji pedijatrijski dani, koji su ujedno i tečaj trajnog poslijediplomskog usavršavanja liječnika, ove su godine bili posvećeni temi Globalnog dana protiv boli – Bol u djece. Organizator je bila Klinika za pedijatriju KB Osijek i Medicinski fakultet „J.J. Strossmayera“ u Osijeku, a voditelj tečaja Prof.dr.sc. Zlatko Mandić, dr.med., predstojnik Klinike za pedijatriju KB Osijek.

Na ovom su tečaju sudjelovali pedijatri i drugi specijalisti iz cijele Slavonije i Baranje, a obuhvaćeni su gotovo svi aspekti dijagnostike i liječenja boli u dječjoj dobi. Dr. Mira Fingler je govorila o kroničnoj boli u djece, a mr.sc. Marijana Braš o psihijatrijskom komorbiditetu i boli u djece.

**13. GODIŠNJA KONFERENCIJA HRVATSKIH PSIHOLOGA
„VRIJEDNOSTI, ODGOVORNOSTI I TOLERANCIJA U DRUŠTVU KOJE SE
MIJENJA“
Osijek, 12-15. listopada 2005. godine**

Na spomenutoj su konferenciji, na kojoj je sudjelovalo nekoliko stotina psihologa iz cijele Hrvatske, predstavljena dosadašnja iskustva rada nevladinih udruga u Osijeku na području zaštite duševnog zdravlja i smanjenja predrasuda prema psihičkim bolstima, te međupovezanosti duše i tijela u liječenju kronične boli.

**PREDSTAVLJANJE
OSJEČKE DEKLARACIJE O PRAVIMA BOLESNIKA S KRONIČNOM BOLI, TE
SVEČANO OBILJEŽAVANJE GLOBALNOG DANA PROTIV BOLI I
EUROPSKOG TJEDNA PROTIV BOLI
Osijek, 16. listopada 2005. godine.**

Povodom Globalnog dana protiv boli i početka Europskog tjedna protiv boli, održali smo svečano predstavljanje „Osječke deklaracije o pravima bolesnika s kroničnom boli“. Na ovom svečanom obilježavanju, održanom u Hotelu «Osijek» sudjelovali su predstavnici lokalnih vlasti, javni i kulturni djelatnici našeg grada i županije, predstavnici civilnog društva i zdravstvenih ustanova, a uz četiri predavanja svečano je pročitana i predstavljena spomenuta deklaracija, kao primjer suradnje struke i udruge za promicanje prava bolesnika.

**PREDSTAVLJANJE
OSJEČKE DEKLARACIJE O PRAVIMA BOLESNIKA S KRONIČNOM BOLI, TE
SVEČANO OBILJEŽAVANJE GLOBALNOG DANA PROTIV BOLI I
EUROPSKOG TJEDNA PROTIV BOLI
UDRUGAMA PROIZAŠLIM IZ DOMOVINSKOG RATA
Osijek, 18. 10. 2005.**

Na ovom su skupu, održanom u prostorijama HVIDR-e u Osijeku, o značenju kronične boli i njenom liječenju zajedno razgovarali predstavnici struke i oko 15 udruga proizašlih iz Domovinskog rata na području naše Županije.

Na početku su predstavnici struke (dr. Mira Fingler, Prof.dr.sc. Nikola Mandić i mr.sc. Marijana Braš) govorili o međupovezanosti duše i tijela kod bolesnika sa PTSP-om i kroničnom boli, a nakon toga su predstavnici udruga u dužoj i kvalitetnoj raspravi iznosili svoja osobna iskustva o ovom problemu.

Zaključeno je da su upravo ovakvi skupovi, u kojima zajedno na rješavanju problema sudjeluju stručnjaci i pacijenti, najbolji i najkvalitetniji primjer suradnje, te da ih je potrebno i dalje organizirati.

Na jednom mjestu;
struka, pacijenti i mediji

**ŠESTI POSLIJDIPLOMSKI TEČAJ PRVE KATEGORIJE
«DIJAGNOSTIKA I LIJEČENJE NEUROPATSKE BOLI»
Osijek, 21-22. listopada 2005.**

Na ovom, već tradicionalnom poslijediplomskom tečaju, sudjelovalo je oko 30 liječnika različitih specijalnosti iz cijele Hrvatske.

Pozvani predavači su eksperti iz liječenja neuropatske boli, a na skupu je predavanje održala i dr. Marijana Persoli-Gudelj, predsjednica Hrvatskog društva za liječenje boli.

IZRADA PRIRUČNIKA «DIJAGNOSTIKA I LIJEČENJE NEUROPATSKE BOLI»

U sklopu spomenutog poslijediplomskog tečaja, organizirali smo i tiskanje posebnog priručnika o dijagnostici i liječenju neuropatske boli, koji obuhvaća sveobuhvatan pristup problemu neuropatske boli, od epidemiologije i dijagnostike, do različitih metoda liječenja

**PRVI HRVATSKI KONGRES VOJNE MEDICINE
S MEĐUNARODNIM SUDJELOVANJEM
Zagreb, 21-22. listopada 2005.**

Na spomenutom je kongresu dr. Mira Fingler održala predavanje s naslovom «Optimalni farmakološki pristup u liječenju kronične boli»

ZAKLJUČAK

Iznimno smo zadovoljni i ponosni spomenutim aktivnostima, jer smo uspjeli zajednički okupiti predstavnike struke, civilnog društva, lokalne vlasti, medija i samih pacijenata u cilju promicanja holističkog pristupa bolesnicima s kroničnom boli, naglašavajući kontinuirano važnost partnerskog odnosa između liječnika i pacijenta.

Spomenimo na kraju da motto Desetljeća kontrole i istraživanja boli, koji i nas pokreće:

„Ne sanjaj male snove, jer oni nisu dovoljno moćni da pokrenu srce čovjeka“

Prilog 1.

PREDSTAVLJANJE U MEDIJIMA

Sve naprijed spomenute aktivnosti kontinuirano su predstavljene u tiskanim i elektronskim medijima.

Na sam Globalni dan protiv boli Glas Slavonije posvetio je dvije stranice detaljnom objašnjavanju aktivnosti koje se poduzimaju u Hrvatskoj i svijetu u cilju liječenja kronične boli.

Tijekom Europskog tjedna protiv boli redovna emisija o zdravlju (u trajanju od 30 minuta) bila je posvećena liječenju kronične boli. Hrvatski je radio emisiju za osobe treće životne dobi posvetio liječenju kronične boli u trećoj životnoj dobi.

Održani su i brojni kraći intervjui na radijskim postajama u Slavoniji, te na HRT-u i Slavonskoj TV o aktivnostima u Osijeku, Hrvatskoj i svijetu.

Prilog 2

OSJEČKA DEKLARACIJA O PRAVIMA BOLESNIKA S KRONIČNOM BOLI

Prema Europskoj deklaraciji o kroničnoj boli, «bol je važan zdravstveni problem u Europi. Dok se akutna bol s pravom najčešće smatra simptomom bolesti i ozljede, kronična i učestala bol je specifični zdravstveni problem i zasebna bolest»

Mi, sudionici skupa «Europa i Osijek protiv boli» svoju pripadnost europskoj tradiciji izražavamo kroz razumijevanje problema kronične boli u Hrvatskoj te kroz nastojanje da unaprijedimo liječenje boli u nas.

Kontinuirana i dostupna zdravstvena zaštita koja bolesniku jamči dostojanstvo, osobnost, integritet, privatnost i individualnost temelj je ostalih prava bolesnika. Pozivajući se na temeljne odredbe o ljudskim pravima i vrijednostima u zdravstvenoj zaštiti Europske deklaracije o pravima pacijenata iz 1994. godine; Konvenciju o ljudskim pravima i biomedicini iz 1996. godine, te sve međunarodne dokumente na kojima se temelje naprijed navedene deklaracije i konvencije dana 10. svibnja 2003. godine donosimo

OSJEČKU DEKLARACIJU O PRAVIMA BOLESNIKA S KRONIČNOM BOLI

Smatramo da je pravo na život bez boli pravo svakog bolesnika. Stoga se u pristupu kroničnoj boli kao važnom zdravstvenom problemu i zasebnoj bolesti moraju poštovati slijedeća prava bolesnika:

1. Svaki bolesnik ima pravo na primjerenu prevenciju i kontrolu boli;
2. Pravo je svakog bolesnika informiranost o prirodi boli i njenom očekivanom trajanju;
3. Svaki bolesnik ima pravo na informaciju o mogućnostima liječenja boli, te rizicima i prednostima različitih načina liječenja;
4. Svaki bolesnik ima pravo na slobodan izbor načina liječenja boli, uključujući i pravo na promjenu načina liječenja, odnosno prestanak započetog liječenja;
5. Svaki bolesnik ima pravo zatražiti drugo mišljenje o stanju svoje boli i mogućnostima njenog liječenja;
6. Pravo je svakog bolesnika sudjelovanje njegove obitelji u donošenju odluka o načinu liječenja.
7. Svaki bolesnik ima pravo na zaštitu privatnosti te tajnosti svih podataka iz medicinske dokumentacije koja mora sadržavati i podatke o vrsti i tipu boli koju je bolesnik pretrpio ili trpi, kao i podatke o svim primjenjenim oblicima liječenja.
8. Bolesnik ima pravo uvida u svoju medicinsku dokumentaciju.

U Osijeku, 10. svibnja 2003. godine.

THE OSIJEK DECLARATION ON THE RIGHTS OF PATIENTS WITH CHRONIC PAIN

We, the participants of the Convention «Europe and Osijek against Pain», express our belonging to the European tradition by means of understanding the problem of chronic pain in Croatia as well as by an effort to promote the medical treatment of pain in our country.

Permanent and available health care which guarantees the patient his human dignity, personality, integrity and privacy represents the ground for other patients' rights.

Relying on fundamental provisions on human rights and values in the health care of the European Declaration on Patients' Rights from 1994; the Convention on Human Rights and Biomedicine from 1996 and all the international documents the above stated declarations and conventions are founded on, we pass, on the 10th of May 2003,

THE OSIJEK DECLARATION ON THE RIGHTS OF PATIENTS WITH CHRONIC PAIN

In our opinion, every patient is entitled to the right to life without pain. Thus, in approach to the chronic pain as an important health problem and a separate illness, the following rights of patients must be respected:

- 1. Patient has a right to an adequate prevention and control of the pain;**
- 2. Patient has a right to be informed about the nature of his/her pain and its anticipated duration;**
- 3. Patient has a right to be informed about all the options of medical treatment of the pain, as well as all the risks and advantages of various ways of its medical treatment;**
- 4. Patient is entitled to a free choice of the way of medical treatment of his/her pain, including the right to change the type of the treatment, respectively, to stop the course of the current treatment;**
- 5. Patient has a right to ask for a second opinion about the status of his/her pain and the possibilities of its treatment;**
- 6. Patient is entitled to the right of the participation of his/her family in the decision-making concerning the way of his/her medical treatment.**
- 7. Patient is entitled to the protection of his/her privacy and the confidentiality of all the data from his/her medical files, which should also contain the data about the kind and the type of the pain the patient has been or is still exposed to, as well as the data about all forms of medical treatment that have been applied.**
- 8. Patient is entitled to the right of insight into his/her medical documents.**

In Osijek, the 10th of May 2003

Mira Fingler, M.D.
Pain Department, Clinical Hospital Osijek

Marijana Braš, M.D.
Psychiatric Clinic, Clinical Hospital Osijek

Croatian Pain Society, MEDIUS and Society of Hospice Friends, Osijek 1998